

Szakáli Máté

Az Amerikai Egyesült Államok és az Indonéz Köztársaság kétoldalú államközi kapcsolatai

Jelen tanulmány összefoglaló áttekintést nyújt az Amerikai Egyesült Államok és az Indonéz Köztársaság kétoldalú államközi kapcsolatairól, különös tekintettel azok politikai, gazdasági és biztonsági dimenzióira. Az áttekintés célja – a kortárs relációk általános bemutatása mellett – fő jellemzőjük, a felek kölcsönösen szívélyes retorikája, illetve a kapcsolatok alapjai és potenciálja, valamint a valós állapota közötti tartós diszkrépancia hátterének ismertetése. A tanulmány először a kapcsolatok kölcsönös relevanciáját tárgyalja a felek szemszögéből, majd a kapcsolatok alapjainak és főbb korlátainak áttekintése keretében a relációk manapság is releváns dinamikáját elemzi az 1949 és 1998 közötti időszak alapján. Ezt az együttműködés általános és speciális jellemzőinek ismertetése követi az egyes szakpolitikai területeken – politika, gazdaság és biztonság – 1998-tól napjainkig.

Bevezetés – A kétoldalú államközi kapcsolatok relevanciája a felek szemszögéből

Az Amerikai Egyesült Államok a második világháború óta meghatározó nemzeti érdekekkel kötődik az ázsiai csendes-óceáni térséghez, illetve katonai, gazdasági, kulturális és politikai tekintetben is erősen jelen volt a hidegháború során a régióban, és ez napjainkra nézve is igaz. Az USA kortárs ázsiai és csendes-óceáni kapcsolatainak amerikai érdekek szerinti rangsorában az első helyet a szövetségesei, különösképpen Japán, Dél-Korea, Ausztrália és Új-Zéland foglalja el. Ezen – akár több 10 ezer amerikai katonának és számos amerikai katonai bázisnak otthont adó – országokkal Washington szövetségi relációi erősek, kiterjedtek és sokrétűek. A Kínai Népköztársaság, amely erőforrásai, katonai modernizációja és külpolitikai törekvései révén az Egyesült Államok potenciálisan egyenrangú riválisa, a rangsor következő fokán áll.¹ Az Indonéz Köztársaságnak (a továbbiakban: Indonézia), bár kétoldalú kapcsolatai az Egyesült Államokkal szilárd alapokon nyugszanak, és feltörekvő hatalomként növekvő regionális és globális jelentőségre tesz szert, Washington kisebb prioritást tulajdonít, ezért a térségbeli amerikai érdekrangsorban alább sorolódik, Délkelet-Ázsián belül is.

¹ LOHMAN, Walter (2010): *U.S.-Indonesia Relations: Build for Endurance, Not Speed*. The Heritage Foundation, 2010. 03. 04. Forrás: www.heritage.org/asia/report/us-indonesia-relations-build-endurance-not-speed (A leltetés ideje: 2018. 05. 28.)

Hagyományosan Indonézia sem tulajdonít az Egyesült Államoknak egyetemes elsőséget a külkapcsolataiban. Az indonéz külpolitikai érdekek koncepcionalizálása koncentrikus körök mentén történő priorizáció formájában írható le, amelyben Jakarta kiemelt figyelmet és erőfeszítéseket, kiváltképpen az 1960-as évek óta, a földrajzilag szomszédos országokkal való kapcsolattartásnak szentel. Érdekérvényesítés és érdekvédelem vonatkozásában a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN) és tagállamai képezik tehát a legbelső kört az indonéz stratégiai gondolkodásban. A második koncentrikus kört az északkelet-ázsiai és az óceániai államok, illetve az ASEAN-ra épülő regionális multilaterális intézmények (például ASEAN Regionális Fórum, ASEAN+3, Kelet-Ázsia Csúcstalálkozó) képezik. Az Egyesült Államok – az Európai Unióval együtt – elsősorban gazdasági partnerként tradicionálisan a következő, harmadik körben kap helyet.²

Mindkét ország tagja számos multilaterális nemzetközi intézménynek és fórumnak, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete, a Nemzetközi Valutaalap, a Világbank, a Világkereskedelmi Szervezet, az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (APEC) vagy a G20-csoport, amelyek csúcsertekezletei szintén lehetőséget biztosítanak a kétoldalú egyeztetésekre, mechanizmusai pedig a nemzetközi standardok szerinti, szabályalapú együttműködésre. A nemzetközi közösségbe való kölcsönös beágyazottságuk mellett az évtizedes államközi kapcsolataik, valamint a bizonyos együttműködési területeken – esetlegesen változó tartalommal – fennálló érdek- és célazonosságaiak is erős, stabil, hosszú távú és kölcsönösen előnyös partnerség kialakítására prognosztizálják Washington és Jakartát. Ám a kétoldalú kapcsolatokat meghatározó, az ezen tényezőkre építő szívélyes retorika és a relációk valós állapota közötti eltérés jelentős.

E tanulmány összefoglaló áttekintést nyújt az Amerikai Egyesült Államok és az Indonéz Köztársaság kétoldalú kapcsolatairól, különös tekintettel a politikai, gazdasági és biztonsági dimenziókra. A továbbiakban a kapcsolatok alapjainak és főbb korlátainak áttekintése keretében a relációk manapság is releváns dinamikáját elemezzük az 1949 és 1998 közötti időszak alapján, amit az ezredfordulót követő együttműködés általános és speciális jellemzőinek ismertetése követ az egyes szakpolitikai területeken.

A bilaterális kapcsolatok alapjai és főbb korlátai

Az amerikai–indonéz kétoldalú államközi kapcsolatok jelentősége az ezredforduló óta viszonylag intenzíven és relatíve folyamatosan növekszik, mivel mindkét fél politikai vezetői fel- és elismerik a másik ország stratégiai jelentőségét. Az Indonéz Köztársaság jelenleg a világ negyedik legnépesebb és egyben legnagyobb muszlim többségű állama, harmadik legnagyobb demokráciája és – a vásárlóerő alapján – hetedik legnagyobb gazdasága. Stratégiai jelentőségét az Indiai- és a Csendes-óceán közti földrajzi elhelyezkedése és a regionális integrációban (ASEAN) betöltött (szektorális) de facto vezető szerepe is növeli. Az Egyesült Államok a világ harmadik legnépesebb országa, második legnagyobb

² *U.S. Alliances and Emerging Partnerships in Southeast Asia – Out of the Shadows* (2009). CSIS Southeast Asia Initiative Report. 48. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/090710_southeast_asia_alliances_partnerships.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 28.)

demokráciája és – vásárlóerő alapján – második legnagyobb gazdasága.³ Mindkét ország társadalma kulturális, vallási és etnikai tekintetben heterogén, politikai rendszere demokratikus és plurális, kormányformája prezidenciális, független államiságát (polgár)háborúban vívta ki gyarmattartójával szemben, az alapító atyák személyeiket pedig mintegy vallásos tisztelet övezi. Indonézia és az Egyesült Államok kétoldalú kapcsolataiban a partnerséget elősegítő közös, pragmatikus és/vagy elvi alapú elemi érdekek is fellelhetők: a kereskedelem, a befektetések, a biztonsági együttműködés, a terrorizmus elleni harc, a jó kormányzás, a klímaváltozás, a szabályalapú nemzetközi rendszer preferálása vagy a demokrácia és az emberi jogok normáinak terjesztése területein.

A kölcsönös relevancia, az alapvető hasonlóságok a társadalmi ismérvek, a politikai berendezkedés és a nemzetállamiság kezdete, illetve a számottevő biztonsági és gazdasági érdekközösség ellenére a bilaterális kapcsolatok nincsenek szövetségesi szinten, főként a két ország permanensen eltérő prioritásai és gazdasági-társadalmi-politikai realitásai következtében. A kapcsolatok tartós és érdemi fejlődését korlátozza a természetes különbség egy globális nagyhatalom és egy regionális középhatalom, illetve egy fejlett nyugati és egy fejlődő ázsiai ország gondolkodás- és látásmódja, külpolitikai lehetőségei és tevékenységei, valamint egyetemes jelentősége és felelőssége között. A demokratikus politikai rendszereik is eltérők: az 1998-ban kezdődő indonéz demokratizálódás a konszolidáció fázisában tart, az ország döntéshozatala amerikai szemmel jobbára átláthatatlan és kiszámíthatatlan. Ezenfelül az indonéz politikai iszlám aggodalmat és frusztrációt gerjeszt, valamint félreértésre ad okot Washingtonban, miközben az Egyesült Államok beavatkozásai hidegháború során az indonéz belpolitikába ma is gyanakvást keltenek számos indonéz választópolgárban és döntéshozóban az amerikaiak esetleges rejtett manipulációs kísérletei iránt.

A földrajzi távolság és az 1949 előtti, történelmi léptékben mérhető államközi kapcsolatok hiánya miatt az Egyesült Államoknak elsősorban stratégiai természetű érdekei vannak Indonéziában, ezért külpolitikáját mindig e stratégiai érdekei, azok konzekvens képviselője határozzák meg. Indonézia külkapcsolatait ezzel szemben a belpolitikával való szoros összefonódás, illetve felfogásában a „független és aktív” külpolitikára való törekvés, továbbá az el nem köteleződés jellemzi. Az Egyesült Államokkal fenntartott kapcsolatait ezért a stratégiai érdekei mellett az aktuális belföldi politikai és közhangulata, valamint a bevett nemzeti külpolitikai doktrínájának következetes fenntartása is determinálja.

A belföldi meghatározottság perspektívájában mindkét fél részéről korlátozó tényezőnek számít a kétoldalú relációkat támogató kölcsönös diaszpórák és/vagy jelentős választói tömegek hiánya. A közvélemény-kutatások eredményei alapján az indonéz választóknak éppen csak a többsége van kedvező véleménnyel az Egyesült Államokról, Peking reputációban pedig megelőzi Washingtont. Miközben az antiamerikanizmus Indonéziában politikai mozgósító erő, addig az amerikai közvélemény általánosságban rendkívüli mértékben alulinformált a szigetországot illetően. Egy korábbi, Jakartában akkreditált amerikai nagykövet szerint Indonézia a legnagyobb ország, amelyről az amerikaiak a legkevesebbet tudják.⁴

³ *Report for Selected Country Groups and Subjects* (2017). Forrás: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=74&pr.y=11&sy=2017&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=998&s=PPPGDP&grp=1&a=1 (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

⁴ MURPHY, Ann Marie (2010): US Rapprochement with Indonesia: From Problem State to Partner. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 32, No. 3. 382.

Az 1949 óta fennálló államközi relációkat jellemző dinamikában jelentős fordulópontnak 1998, az indonéz politikai rendszerváltás tekinthető, amely mindkét fél részéről megváltoztatta a prioritásokat: az Egyesült Államok jelenlegi négy stratégiai megfontolásából három 1998 utáni indonéz fejleményekre épít, és Indonézia külpolitikai hangsúlyai is módosultak. Ma már a demokratikus politikai és a kapitalista gazdasági berendezkedés jelent általános közös nevezőt a kooperációhoz, szemben az 1960-as évektől a hidegháború végéig összekötő kapcsot jelentő antikommunizmussal és gazdasági érdekekkel. Az alábbiakban az 1945 és 1998 közötti időszak kapcsolatait leginkább meghatározó mozzanatait foglaljuk össze, amely séma napjainkban is érvényes.

Az amerikai–indonéz kétoldalú kapcsolatok főbb mozzanatai 1949 és 1998 között

A mai Indonézia és az Egyesült Államok között informális szinten már a 19. század elejétől fennálltak bizonyos kereskedelmi összeköttetések, de hivatalos kapcsolatok a második világháborút megelőzően nem voltak. Indonézia – szemben a szűkebb délkelet-ázsiai térség több, komoly állami tradíciókkal rendelkező országával – történelmileg nem létezett a jelenlegihez hasonló formában az európai gyarmatosítás előtt; függetlenségét – a Holland Királyságtól – 1945. augusztus 17-én kiáltotta ki. A deklarációt egy 4 évig tartó, a külföldi hatalmak beavatkozásától is terhelte függetlenségi és polgárháború követte. 1949-ben a háború a gyarmattartó vereségével és a Holland Kelet-India (kivéve Holland Nyugat-Új-Guinea) feletti szuverenitásának átruházásával ért véget. Az Amerikai Egyesült Államok az elsők között ismerte el az ország függetlenségét – bár az indonéz közvélemény egy része ma is neheztel, amiért csak évekkel a kikiáltás után – és létesített diplomáciai kapcsolatot az Indonéz Köztársasággal.

A hidegháború alatt Washington arra törekedett, hogy Indonézia ne váljon kommunista berendezkedésű orszaggá, ne szövetkezzen a kommunista blokkal, továbbá ne lépjen ki a kapitalista világ gazdasági rendszerből. Soekarno (Szukarno) elnök (1945–1965) bel- és külpolitikai döntései vezetésének utolsó évtizedében azonban mindhárom opció bekövetkezése egyre valószínűbbnek tűnt. Washington ezért az 1950-es évek második felétől pénzügyileg és katonailag is támogatta Soekarno belföldi politikai ellenzékét és az antikommunista diszsidens mozgalmakat a Szulaveszi és Szumátra szigeteken. A CIA 1958-ban sikertelenül próbálta puccsal megbuktatni az elnököt, ami mai napig táptalajt biztosít a nagyhatalmi beavatkozástól való félelmeknek az indonéz elit és a közvélemény köreiben is.⁵ Az 1960-as évek közepére az Indonéz Kommunista Párt (PKI) vált a világ legnagyobb nem kormányon lévő kommunista pártjává, Indonézia pedig a Szovjetunió első számú segélyezettjévé a keleti blokkon kívül. Soekarno 1964-es – nyíltan USA-ellenes – függetlenség napi beszédét egy kormányzati antiamerikanista kampány követte, amelynek keretében többek között betiltották az amerikai filmeket, kitiltották az amerikai újságírókat, továbbá Indonézia kilépett az Egyesült Nemzetek Szervezetéből, a Nemzetközi Valutaalapból és a Világbankból. Soekarno a nyugatellenes külpolitika jegyében meghirdette a Jakarta–Phnompen–Peking–Hanoi–Phenjan antiimperialista tengelyt, amely az ENSZ versenytársának szánt CONEFO

⁵ WEINER, Tim (2007): *Legacy of Ashes. The History of the CIA*. New York, Anchor. 147–153.

(Új Feltörekvő Erők Konferenciája) szervezet magját képezte volna. Ennélfogva az amerikai–indonéz kapcsolatok 1965-re mélypontra kerültek.

A relációk dinamikájában ellenkező irányú változást az antikommunista Soeharto (Suharto) tábornok Washington által támogatott hatalomátvétele jelentette, amely a hidegháború végéig tartó amerikai–indonéz közeledés alapjául szolgált. Soeharto ugyanis alapvető bel- és külpolitikai irányváltást (funkcionális megközelítésben az addigi baloldali tekintélyelvű berendezkedés helyett jobboldali, modernizáló autokráciát) hajtott végre, amelynek hangsúlyozására rezsimjét Új Rendnek (1966–1998), elődjéét pedig Régi Rendnek nevezte el. A kommunista pártot és szervezeteket betiltották, a gazdasági autarkióra törekvést pedig felváltotta a reintegráció a kapitalista világgazdaságba. Utóbbi következtében a Nyugat vált Indonézia fő gazdasági partnerévé. A Soeharto-érában az USA-ban végzett indonéz közgazdászok átlagosan évi 7%-os növekedést produkáló, exportvezérelt gazdaságot építettek ki, amelyre Washington a piacorientált fejlesztés modelljeként hivatkozhatott a fejlődő világ előtt. Az Egyesült Államok vált a jobboldali autoriter rezsim egyik fő támaszául szolgáló, a *dwifungsi* politika⁶ alapján működő indonéz hadsereg (TNI) fő támogatójává, illetve beszállítójává a katonai segélyezés, a kiképzés és a felszerelés tekintetében. A drámaian javuló gazdasági kapcsolatokkal ellentétben azonban a védelmi relációk névlegesen ugyan barátságosak voltak, de nem szorosak vagy szívélyesek. Az indonéz katonai vezetés jórészt fenntartotta a gyanakvást, hogy az Egyesült Államok valószínűsíthetően imperialista terveket sző a szigetország kizsákmányolására és/vagy uralására. Az USA-szkepticizmust az indonéz muszlim közvélemény a Washington egyoldalúan Izrael-pártinak tartott Közel-Kelet-politikája felett érzett ellenérzései is táplálták. Az antikommunizmus ugyanakkor szilárd ideológiai alapot biztosított a biztonsági együttműködéshez. Például amikor baloldali hatalomátvétel gyanúja merült fel a Portugáliától függetlenedő mai Kelet-Timorban, Washington támogatta Jakarta katonai beavatkozását és az ország annektálását (1975–1999).

A hidegháborút követően az amerikai–indonéz szoros együttműködés alapjául szolgáló kommunizmusellenesség relevanciáját veszítette, illetve a Clinton-adminisztrációk (1993–2001) következetesen liberális politikai és gazdasági elvekre épülő külpolitikája a kapcsolatok megromlásához vezetett, elsősorban a Soeharto-rezsim nepotizmusa, illetve az emberi jogok általános indonéz és kelet-timori helyzete miatt. A viszony csupán az indonéz politikai rendszerváltást (1998) követő demokratizálódással párhuzamosan normalizálódott. Az ázsiai pénzügyi válságot (1997) és Soeharto lemondását (1998) követően ugyanis a külföldi várankozások többségével ellentétben egy, az amerikai értékekkel és érdekekkel viszonylag kompatibilis, működő alkotmányos demokrácia tudott kiépülni a szigetországban. Az elmúlt két évtizedben ezért jelentős államközi közeledés ment végbe, amelynek következtében a kortárs kapcsolatok mindkét fél álláspontja és értelmezése szerint a valaha volt legjobbak. Jóllehet nem a legszorosabbak és a lehetőségeiktől is messze elmaradnak, miközben a történelmi örökségüket is magukon és magukkal hordozzák.

⁶ A *dwifungsi*, azaz kettős funkció elnevezésű doktrína lehetővé tette és igazolta az indonéz hadsereg aktív szerepvállalását – a védelmi funkcióin túl – az indonéz kormányzat, gazdaság és társadalom minden szintjén.

Az amerikai–indonéz kétoldalú kapcsolatok relációs dinamikája

Az amerikai–indonéz relációk dinamikája a diplomáciatörténet és a fenti tényezők alapján annak a függvénye, hogy az aktuális indonéz bel- és külpolitika összhangban van-e a kapcsolatokban jellemzően proaktív és domináns Egyesült Államok korszakonként meglehetősen változó tartalmú, de mindig stratégiai érdekek érvényesítésére törekvő külpolitikájával. Amennyiben összhang áll fent az indonéz bel- és külpolitika, illetve az amerikai külpolitikai stratégiai doktrína között, a kapcsolatokat egyetértés és együttműködés jellemzi, amennyiben nincs összhang, jellemzően konfrontációra és konfliktusra kerül sor.

A jelentékeny nemzeti és az egybevágó közös motivációk és érdekek ellenére a kortárs amerikai–indonéz kapcsolatok minden területen messze elmaradnak mind az Egyesült Államok formális ázsiai szövetségeseivel fenntartottaktól, mind a közös nyilatkozatokban és megállapodásokban deklarált stratégiai partnerség állapotától, mind az együttműködés potenciáljai alapján kitűzött céloktól. Ennek hátterét az alábbiakban az 1998 utáni politikai-diplomáciai, biztonsági-védelmi és gazdasági együttműködés főbb tendenciáinak számbavételével ismertetjük, először az adott szakpolitikai kooperáció általános ismérveire kitérve, majd a jelenleg legfontosabb részterületeik jellemzőire, végül pedig azon „kitörési pontokra” összpontosítva, amelyek a kapcsolatok retorikai és valós állapota közötti eltérés csökkenését eredményezhetnék.

A kétoldalú amerikai–indonéz szakpolitikai relációk 1998 után

A politikai és diplomáciai kapcsolatok

Általános ismérvek

Az amerikai–indonéz politikai és diplomáciai kapcsolatokra 1998 után általánosságban a lehető legmagasabb szintű kapcsolattartás, az együttműködés fokozatos intézményesítése, illetve a szívélyes retorikával keretezett közeli és pozitív relációk jellemzők. A rendszeres államfői és miniszteri szintű találkozók mindkét fél részéről jelzik a relatív konszenzusos politikai akaratot a stabil kétoldalú elkötelezettség fenntartására, amelyet a kapcsolatok – az ezredfordulótól datálható – megélénkülése egyúttal dinamizál is.

Az Egyesült Államok és az Indonéz Köztársaság kormányzatai között a legmagasabb szintű kétoldalú kormányzati egyeztetésre legutóbb 2015 októberében került sor, amikor Joko Widodo indonéz elnök (2014–) hivatalos látogatást tett Washingtonban. A Widodo–Obama elnöki találkozót követően közzétett közös nyilatkozat szerint a kétoldalú kapcsolatok „erősebbek, mint valaha, dinamikusak, és szilárdan alapszanak a demokrácia és a jó kormányzás közösen vallott értékein, az emberi jogok tiszteletben tartásán, illetve a béke, a stabilitás és a gazdasági jólét előmozdításán”.⁷

⁷ *Joint Statement by the United States of America and the Republic of Indonesia* (2015). Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/26/joint-statement-united-states-america-and-republic-indonesia> (A letöltés ideje: 2018. 05. 29.)

A magas szintű találkozókat jellemző szívélyes retorika mögött mindkét fél részéről komoly és bizonyos együttműködési területeken közös stratégiai érdekek húzódnak meg. Washington 4 fő stratégiai megfontolásból tartja fontosnak a minél jobb és szorosabb politikai kapcsolatok fenntartását a délkelet-ázsiai országgal:

- Indonézia a világ legnagyobb muszlim többségű demokráciája. A külsőségeiben is pozitív relációkkal az Egyesült Államok demonstrálhatja egyrészt a külpolitikáját érő iszlamofób vádak alaptalanságát, másrészt a demokratikus politikai berendezkedés és a modernitás kompatibilitását az iszlámmal. Ezenfelül Washington propagálhatja a *mainstream* közel-keleti iszlámnál – nyugati mércével megítélve – toleránsabb és nyitottabb indonéz iszláminterpretációt is.
- Indonézia az egyetlen délkelet-ázsiai ország a G20-csoportban. A globális kormányzati szervezetben Jakarta bizonyos kérdésekben konstruktív és aktív (jórészt közvetítő) szerepet játszik. Már az ország taggá válását is növekvő gazdasági jelentősége indokolta, amely komoly kereskedelmi és üzleti lehetőségeket jelent az Egyesült Államok számára.
- Indonézia stratégiai elhelyezkedése mellett (például Malaka-szoros) területe, népessége és gazdaságának mérete alapján a legnagyobb és legfontosabb délkelet-ázsiai állam, amely instrumentális szerepet játszik a régió politikai, biztonsági és gazdasági integrációjában (ASEAN).
- Indonézia egyre jelentősebb és aktívabb, Washington számára potenciálisan partneri szerepet játszik olyan globális koordinációt igénylő kérdésekben, mint a klímaváltozás, a migráció, a nonprolifерáció, a békefenntartás vagy az erőszakos extrémizmus.

Jakarta részéről is döntően stratégiai megfontolásokon alapul a pozitív politikai és diplomáciai relációk priorizálása. Ezek a következők:

- Az Egyesült Államok Indonézia egyik legfőbb exportpiaca, tőkeforrásként és befektetőként is fontos gazdasági partner, ami a baráti politikai kapcsolatok fenntartását nemzetgazdasági érdekévé teszi.
- A szívélyes kapcsolatok fenntartása az Egyesült Államokkal elősegíti Indonézia nemzetközi pozícióinak és befolyásának erősítését, továbbá némileg legitimálja őt mint globális ambíciójú, feltörekvő regionális hatalmat.
- Az Egyesült Államok ellensúlyt képez a délkelet-ázsiai régióban szintén stratégiai érdekekkel rendelkező, katonailag egyre erősebb, külpolitikájában egyre asszertívabb Kínai Népköztársasággal szemben, így nélkülözhetetlen szereplő Indonézia egyensúlyi politizálásához a térségre jellemző növekvő geostratégiai rivalizálás közepette.

A fenti megfontolásokhoz kapcsolódva a gyakorlatban Indonézia és az Egyesült Államok kétoldalú külpolitikái magatartása nem független a Kínai Népköztársaság felé gyakorolt külpolitikái magatartásaiktól. Kína hegemon hatalommá válásában ugyanis mindkét ország ellenérdekelt, de a percepcióik, megközelítéseik és stratégiai céljaik különbözősége következtében ez eddig nem bizonyult elégséges közös nevezőnek a valóban szoros politikai relációk felépítéséhez.

A kortárs politikai és diplomáciai kapcsolatok főbb dimenziói és jellemzőik

A stratégiai megfontolások békés és (költség)hatékony érvényesítéséhez szükséges minél szorosabb politikai kapcsolatok újjáalakítását a Soeharto-rezsim bukása tette lehetővé. Az 1998-ban megkezdődő indonéz politikai demokratizálódás és gazdasági liberalizáció ugyanis teret adott a relációk politikai fejlesztésének. E tekintetben pozitív fejlemény, hogy a jelenlegi indonéz demokratizálódás alapvetően endogén folyamat. A 3 évtizedes katonai diktatúra alatt végbement példátlan gazdasági növekedés és társadalmi fejlődés következtében kialakuló és bővülő középosztály, illetve a tömegek demokrácia iránti igénye ugyanis párosult az elit döntésével a rendszerváltás szükségességéről. A demokrácia konszolidációját elősegítik a közvetlen elnökválasztás 2004-ben és a közvetlen regionális választások 2005-ben bevezetett intézményei, továbbá, hogy a Soeharto-rezsim fejlesztő autoritarizmusa következtében Indonézia relatíve modernné vált. Az ország iparosodottabb, városiasodottabb, illetve magasabb jövedelmű, a társadalom pedig műveltebb, mint az autoriter rezsim kezdetén volt. Ezért a demokrácia hanyatlásának esélyei ma jóval alacsonyabbak, mint 50 évvel ezelőtt voltak, ami szilárd politikai alapot teremt a normaalapú politikai együttműködéshez a két ország között bilaterálisan és a multilaterális fórumokon (ASEAN Regionális Fórum, Kelet-Ázsia Csúcstalálkozó, U.S.–ASEAN Vezetői Csúcs, Nemzetközi Atomenergia Ügynökség, Bali Demokrácia Fórum, ENSZ stb.) is.

Az elmúlt 20 évben az államközi politikai közeledés fő hajtóereje tehát az indonéz belpolitikai fejlemények amerikai részről történő elismerése és értékelése volt.⁸ A közeledés a 2002-es bali terrorcselekményeket követően élénkült meg, és lendületet az indonéz terrorelhárító képességeknek a demokratizálódással párhuzamos kifejlesztése nyomán vett. Ez a teljesítmény ugyanis igazolni látszott a Bush-doktrína logikáját, amely szerint a terrorizmus ellenszere a demokrácia. Az Obama-adminisztráció (2009–2017) alatt az Indonézia-politikát nemcsak a közös demokratikus értékek és érdekek vezérelték, hanem annak felismerése is, hogy Indonézia olyan feltörekvő hatalom, amely egyre nagyobb szerepet fog játszani a globális kormányzásban, ezáltal potenciális szövetséges. Jakarta részéről az amerikai közeledés nemcsak konkrét előnyökkel járt és jó kétoldalú kapcsolatokat teremtett a domináns világhatalommal, hanem hozzájárult Indonézia nemzetközi láthatóságának és profiljának növeléséhez. Ugyanakkor az egyensúlyozás a belpolitikai folyamatok és a jó indonéz–amerikai kapcsolatok szükségessége között kifejezetten nehéznek bizonyult a Megawati-adminisztráció (2001–2004) számára, érdemi közeledés csak a Yudhoyono-elnökség (2004–2014) alatt mehetett végbe. Ehhez Yudhoyono szabad és közvetlen megválasztása, illetve békés hatalomátvétele, továbbá a 2004-es indonéziai földrengés és szökőár teremtették meg az „ideális” feltételeket. Indonézia aktivizálódása a regionális és globális kormányzásban pedig az együttműködés szféráinak bővítését tette lehetővé, noha az indonéziai közvélemény álláspontja a közel-keleti amerikai háborúk megítélését illetően (és ezek politikai tökéként való kihasználása) hatékonyan gátolták a relációk ezen dimenziójának rohamos fejlődését.

Az adottságaikból és érdekeikből következő természetes partnerséget ezzel együtt mindkét fél fel- és elismeri, illetve relatíve nyitottak annak intézményesítésére is. E tekintetben

⁸ MURPHY 2010, 363.

előrelépést Barack Obama megválasztása (2008) hozott, ami kezdeményezővé tette Jakartát: Yudhoyono partneri szintű kapcsolatok létrehozására tett ajánlott Washingtonnak, az indonéz közvélemény nagy része által az amerikai álmegvalósulásaként értelmezett és kedvezőnek tartott elnökválasztási eredmény keltette (akut) USA-szimpátiát kihasználva. Hillary Clinton második külügyminiszteri (2009–2013) útja ezért Indonéziába vezetett, ahol kijelentette: „Ha tudni szeretnék, hogy az iszlám, a demokrácia, a modernitás és a nők jogai megférnek-e egymással, akkor látogassanak el Indonéziába.”⁹ Majd megkezdődtek a tárgyalások az átfogó stratégiai partnerségi megállapodásról (CPA, aláírás 2010-ben) a világ második és harmadik legnépesebb demokráciája között. A megállapodás többek között 6 munkacsoportot állított föl a kapcsolatok erősítése érdekében a demokrácia és civil társadalom, az oktatás, a biztonság, a környezet, az energetika és a gazdasági kapcsolatok területein.¹⁰ Ez együttműködési keretet teremtett számos minisztérium és kormányzati ügynökség kooperációjához egy, az amerikai és az indonéz külügyminiszterek társelnöklete révén közös vezetésű bizottság alá szervezve. A partnerséget 2015-ben stratégiai szintre emelték (CPS), ám a hivatali interakciók jobbra bürokratikusak és csak ritkán valóban stratégiaiak.¹¹

A CPS keretében folytatott kétoldalú együttműködést egy 3 pillérből álló cselekvési terv határozza meg: ezek a politikai és a biztonsági, a gazdasági és fejlesztési, valamint a társadalmi-kulturális, oktatási, tudományos és technológiai együttműködések. A stratégiai partnerség megkötése a megerősített kétoldalú együttműködés globális jelentőségének tudomásul vételeként értelmezhető, amely ennél fogva a további és szorosabb együttműködés hatalmas lehetőségeit, valamint a világ legheterogénebbjei közé tartozó két nemzet közötti cserét és kölcsönös megértést is előtérbe helyezi. A megállapodás egy mindenre kiterjedő programot tartalmaz az együttműködés növelése és dinamizálása érdekében. Messzemenő minőségi és mennyiségi következtetések a szűk időtávlat miatt azonban egyelőre nem vonhatók le arra vonatkozóan, hogy az intézményesülés magasabb szintre kerülése milyen gyakorlati következményeket eredményez az amerikai–indonéz relációkban.

Mindazonáltal a fentebb említett, relatíve friss történelmi örökség és az eltérő hatalmi pozíciók következtében a tényleges politikai közeledést a döntéshozói nyilatkozatok és azok társadalmi percepciói közötti különbség erősen korlátozza. A deklarált egyenrangú és stratégiai partnerséggel szemben az amerikai és az indonéz közvélemény is tisztában van az országaik között továbbra is fennálló politikai aszimmetriával. Az egyes választói és érdekcsoportok álláspontjainak becsatornázódása a nemzeti döntéshozatali folyamatokba – a demokratikus politikai berendezkedésen keresztül – az államérdekekkel ellentétes döntésekhez is vezethet. Ennek következtében a nyilvános diplomácia eszközei mindkét fél számára felértékelődnek a politikai kapcsolatok fejlesztése szempontjából. Indonézia például az egyetlen ország, ahol az amerikai kormány *@America* elnevezésű, high-tech, interaktív kulturális központot működtet, ahol az indonéz fiatalok digitálisan fedezhetik fel az amerikai kultúrát. Az amerikai diplomácia az Egyesült Államokban tanuló indonéz

⁹ LANDLER, Mark (2009): Clinton Praises Indonesian Democracy. *The New York Times*, 2009. 02. 18. Forrás: www.nytimes.com/2009/02/19/washington/19diplo.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 26.)

¹⁰ *United States-Indonesia Comprehensive Partnership* (2013). Forrás: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/10/215196.htm> (A letöltés ideje: 2018. 05. 25.)

¹¹ HARDING, Brian – NATALEGAWA, Andreyka (2018): Enhancing the U.S.-Indonesia Strategic Partnership. *CSIS Briefs*, 2018. 07. 2. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180712_Harding_EnhancingUSIndonesia_.pdf?b_J922UaZ2YeIb_w3erHle4VyURlt_GI (A letöltés ideje: 2018. 05. 30.)

fiatalokat is kifejezetten aktívan támogatja.¹² Mindkét ország komoly hangsúlyt fektet tehát a nyilvános diplomáciára, és ez Indonéziában egyértelműen érzékelhető is, de nem fedi el a realitást, hogy a kétoldalú kooperáció fókuszát elsősorban az amerikai érdekek jelölik ki, miközben Jakarta napirendmeghatározó és érdekérvényesítő képessége Washingtonnal szemben jóval korlátozottabb.

Kitörési pontok a szorosabb együttműködéshez

A politikai relációk szorosabbra fűzésének a fent részletezett dimenziókon túl jelenleg kifejezett relevanciája a sajtószabadság megőrzését szolgáló bevált gyakorlatok, illetve a választásokhoz kötődő online dezinformációs kampányok kezelése során szerzett tapasztalatok megosztásának terén van. Az Egyesült Államok jártassága a kérdéskörben lehetőséget teremt mindkét ország politikai vezetése számára, hogy intenzívebben működjenek együtt a demokratikus folyamat megőrzése érdekében. A szabad, tisztességes és átlátható választási folyamat megőrzése Jakarta és Washington számára is kiemelten fontos. Mindkét ország politikai elite – relatíve konszenzusosan – támogatja a demokratizálódás és politikai szekularizáció folytatását az indonéz társadalmi rend és politikai berendezkedés alapjaként, amely folyamatok az elmúlt szűk két évtizedben az amerikai–indonéz politikai közeledés fő hajtóerői voltak.

Ezzel összefüggésben az Egyesült Államoknak érdemes volna jobban ösztönözni az olyan tanulmányi és képzési programokat, amelyek célja a jogállamiság és a demokrácia tiszteltben tartását szolgáló normatív elvek terjesztése az indonéz politikai elit következő generációinak körében. Ezen túlmenően az Egyesült Államoknak és Indonéziának is növelnie kellene az egymás országában folytatott nyilvános diplomáciára és az állami szint alatti kétoldalú kapcsolataik fejlesztésére szánt költségvetését.

A biztonsági és védelmi kapcsolatok

Általános ismérvek

A kétoldalú biztonsági kapcsolatok – az ezredforduló utáni globális és kelet-ázsiai biztonsági környezet tendenciáit figyelembe véve – kiemelten relevánsak mindkét fél számára. Fejlesztésüket a terrorizmus elleni küzdelem, a nem hagyományos biztonsági fenyegetések terjedése, illetve a regionális területi viták és fegyverkezés is ösztönzi.

Az USA és Indonézia a kétoldalú, valamint a regionális biztonság és védelempolitika tekintetében számos azonos célt tűz maga elé, ami az elmúlt szűk két évtizedben a kapcsolatok szorosabbá válását eredményezte. A legfőbb közös és alapvető biztonsági érdekük egy békés és stabil ázsiai csendes-óceáni térség, amelyben a biztonsági dilemmákat nem súlyosbítja a nagyhatalmi versengés. Washington és Jakarta azonban a hagyományos

¹² HEYLIGER, Rebecca (2015): Indonesia as an Emerging Power. In *Public Diplomacy in Indonesia. Reflections for Progress*. 5–6. Forrás: <https://flipflashpages.uniflip.com/2/100921/351336/pub/document.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

mellett az új típusú biztonsági és védelmi területeken is relatíve szorosan együttműködik, ideértve az amerikai támogatást Indonézia regionális biztonságpolitikai integrációban betöltött vezető szerepét illetően.

A stratégiai aggályok tekintetében is vannak átfedések a két ország között. Ilyen közösen osztott aggodalom többek között Kína asszertívva válása a Dél-kínai-tengeren, a délkelet-ázsiai radikális terrorista elemek esetleges megélénkülése, továbbá a hajózási útvonalakat és/vagy a tengerek szabad hajózhatóságát veszélyeztető tengerbiztonsági kihívások (például területi viták, kalózkodás, csempészás, illegális halászat stb).¹³

A kortárs biztonsági és védelmi kapcsolatok főbb dimenziói és jellemzőik

A kétoldalú biztonsági és védelmi relációk főbb területeinek jelenleg a katonai segítségnyújtás, a közös hadgyakorlatok, illetve a funkcionális kooperáció számít.

Az amerikai és az indonéz hadseregek közötti együttműködés az 1991-es Santa Cruz-i mészárlás óta problematikus, amikor indonéz katonák tüzet nyitottak több 100 fegyvertelen kelet-timori tüntetőre. Az amerikai törvényhozás – és nyomására a Clinton-adminisztrációk – az 1990-es években fokozatosan felfüggesztették a formális együttműködést az indonéz hadsereggel, és fegyverembargót vezettek be az országgal szemben. A kapcsolatok a 2001. szeptember 11-ei amerikai terrorcselekmények után kezdtek fokozatosan helyreállni, mivel Indonézia adottságai révén szimbolikusan is fontos partnerré vált a terrorellenes nemzetközi háborúban, illetve a hazai szélsőségesesség megerősödése Jakarta számára is felértékelte az együttműködést. A bilaterális biztonsági reláció fejlesztésének körét, szintjét és volumenét is erősen korlátozza az emberi jogok indonéziai helyzetével (és a hadsereg múltbéli jogsértéseivel) kapcsolatban az amerikai döntéshozókra folyamatosan nehezedő belpolitikai nyomás, illetve Indonézia szilárd biztonsági érdekeltsége az el nem köteleződésben. Jóllehet Indonézia az amerikai kormányzat 4 biztonsági programjában is partnerországnak számít. Ezek a Nemzetközi Katonai és Oktatási Képzés (IMET-program), a Külföldi Katonai Finanszírozási Program (FMF-program), a Nonprolifерáció, Antiterrorizmus, Aknamentesítés (NADR), illetve a Nemzetközi Kábítószer-ellenőrzési és Bűnüldözési (INCLE) programok.¹⁴

Indonézia pénzügyi támogatása a relációk szempontjából hangsúlyosabb programok keretében – a Bush- és az Obama-kormányzatok alatt is – folyamatosan növekedett. Az IMET-program támogatása a 2000. évi 50 millió dollárról 2016-ra 108 millióra nőtt,¹⁵ az FMF-programé a 2006. évi 990 ezer dollárról 2016-ra 10 millió dollárra gyarapodott.¹⁶ A NADR-programban Indonéziának nyújtott finanszírozás 2006 óta átlagosan évi körülbelül

¹³ MUHIBAT, Shafiah F. (2016): Indonesia-U.S. Security Collaboration: Still Under the Radar? *Asian Politics & Policy*, Vol. 8, No. 1. 137–138.

¹⁴ MUHIBAT 2016, 145.

¹⁵ KURLANTZICK, Joshua (2016): Reforming the U.S. International Military Education and Training Program. *Council on Foreign Relations*, 2016. 06. 08. Forrás: www.cfr.org/report/reforming-us-international-military-education-and-training-program (A letöltés ideje: 2018. 05. 19.)

¹⁶ *Foreign Military Financing* (é. n.). Forrás: www.securityassistance.org/content/foreign%20military%20financing?year=2006 (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

5 millió dollár, az INCLE-programé évi mintegy 10 millió dollár.¹⁷ Az indonéz tisztek külföldi oktatása és képzése tekintetében az Egyesült Államok számít az ország első számú partnerének. Az 1950-es évek óta több 1000 indonéz tiszt részesült valamilyen formájú oktatásban vagy képzésben az Egyesült Államokban, ugyanakkor ez a szervezeti kultúra, szakmaiság, doktrínák és tananyag szempontjából nem eredményezett amerikanizálódást az indonéz hadseregben, és nem indukált egyértelmű USA-szimпатиát sem. Ez abban a tekintetben nem értékelhető anomáliának vagy kudarcnak, hogy az USA és Indonézia is a bilaterális biztonsági kapcsolatokat előmozdító funkciója, nem pedig a gyakorlati hasznosságuk alapján ítéli meg az együttműködés ezen dimenzióját.¹⁸

A katonai segítségnyújtás mellett a közös hadgyakorlatok a kortárs kétoldalú biztonsági kapcsolatok preferált területei. Az Egyesült Államok és Indonézia összesen évente átlagosan 200 védelmi és biztonsági tevékenységet folytatott közösen a szárazföldi és a légi erők, a haditengerészetek, illetve a különleges alakulatok bevonásával, például a CARAT-, az MTWS-, az SMEE-MDMP-, a Cope West- vagy a Garuda Shield-gyakorlatok keretében. A hadgyakorlatok a speciális profiljuk (például városi műveletek vagy mentési munkálatok) gyakorlása mellett a pozitív katonai (munka)kapcsolatok előmozdítását, az interoperabilitás javítását, a kulturális tudatosság növelését, a professzionális és személyes relációk erősítését, a tapasztalat-, taktika- és ötletcserét, valamint az egyéni és kollektív képzés erősítését célozzák. A két ország magas rangú katonai tisztviselői 2002 óta folyamatosan egyeztetnek regionális és globális biztonsági kérdésekről az Indonézia – Egyesült Államok Biztonsági Párbeszéd (IUSSD) találkozóinak során, amely a közös hadgyakorlatok fókuszaira is kihat.¹⁹ A közös hadgyakorlatok nyomán pedig Brian McFeeters amerikai ideiglenes ügyvivő megfogalmazásában „az USA–Indonézia védelmi együttműködés soha nem volt erősebb vagy átfogóbb, mint ma, és büszkéek vagyunk arra, hogy Indonézia legfőbb védelmi partnerei vagyunk a közös gyakorlatok terén”.²⁰ A biztonsági relációk ezen dimenziója azonban nemcsak a kétoldalú partnerség fejlesztését segíti elő, hanem Indonézia – mint regionális vezető és földrajzi adottságai okán egyre fontosabb globális aktor – kapacitásait is megerősíti.

A katonai segítségnyújtás és a közös hadgyakorlatok ugyanakkor önmagukban bizonytalan alapok a kétoldalú biztonsági kapcsolatokhoz. Az indonéz politikai döntéshozók tisztában vannak vele, hogy az amerikai katonai segítségnyújtás ki van téve az amerikai belpolitika változásainak (a programok finanszírozását évente hagyja jóvá a Kongresszus). A katonai embargó az 1990-es években és a 2000-es évek elején továbbra is emlékezteti az indonéz politikusokat, hogy az USA segítsége a biztonságpolitika területén bizonytalan. Ez a percepció a fegyverbeszerzései növelésére és diverzifikálására ösztönözte Jakartát. A fegyverimportra fordított összeg a 2005. évi 36 millió dollárról 2017-re 1,2 milliárd

¹⁷ *Nonproliferation, Anti-terrorism, Demining, and Related Programs* (2006). 143. Forrás: www.state.gov/documents/organization/42245.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 20.)

¹⁸ LAKSMANA, Evan A. (2018): Are military assistance programs important for US–Indonesia ties? *EastAsiaForum*, 2018. 04. 18. Forrás: www.eastasiaforum.org/2018/04/18/are-military-assistance-programs-important-for-us-indonesia-ties/ (A letöltés ideje: 2018. 05. 25.)

¹⁹ *Bilateral Relations. Brief History* (é. n.). Forrás: www.embassyofindonesia.org/index.php/bilateral-relations/ (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

²⁰ Indonesia, US hold joint military training exercise in N.Sulawesi (2016). *The Jakarta Post*, 2016. 11. 01. Forrás: www.thejakartapost.com/news/2016/11/01/indonesia-us-hold-joint-military-training-exercise-in-n-sulawesi.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

dollárra nőtt, illetve a beszállító országok száma 6-ról 23-ra emelkedett.²¹ Indonéziának nem az Egyesült Államok a fő fegyverbeszállítója, az amerikai részesedés az indonéz fegyverimporton belül a hidegháborút követően 10% körül stabilizálódott.²² Az arány jelentős módosulása – és az amerikai célok megvalósulása a fegyverértékesítések növelésére vonatkozóan – az indonéz stratégiai gondolkodás hagyományait figyelembe véve valószínűtlen.

Indonézia biztonsági téren sem hajlandó csak az Egyesült Államok felé orientálódni. Jakarta 1999 és 2014 között 83 kétoldalú védelmi és biztonsági megállapodást, illetve partnerségről szóló megállapodást írt alá 31 országgal. Ez is jelzi az indonéz stratégiai gondolkodás eltolódását a történelmi szempontból fenyegetőbb, ezért prioritizált belföldi biztonsági aggályoktól a változó regionális és nemzetközi környezetből táplálkozó szélesebb körű és mélyebb aggodalmak felé. Indonézia ugyanakkor továbbra is fenntartja a korlátozott elkötelezettség elvét külkapcsolatai építésekor, és az Egyesült Államokkal szembeni politikai attitűdjét pragmatikus távolságtartás jellemzi. Az indonéz elit ugyanis egy szoros együttműködés potenciális előnyeit hagyományosan nem tartja vonzóknak, mert úgy véli, Washington sem megfelelő eszközökkel, sem hitelességgel nem rendelkezik Indonézia hazai biztonsági kihívásainak kezeléséhez.²³

A terrorizmusellenes nemzetközi erőfeszítésekbe ugyanakkor Indonézia is bekapcsolódik. 2001. szeptember 11-e óta az egymást követő amerikai és indonéz kormányzatok is elítélik a szélsőséges erőszak lokális és globális cselekményeit, illetve törekednek a terrorizmus visszaszorítására. Indonézia azonban nem vesz részt az amerikai vezetésű katonai intervenciókban (Afganisztán, Irak, Líbia, Szíria), sőt egyes indonéz politikusok (jobbára vallási alapon és/vagy politikai megfontolásoktól nem függetlenül) nyíltan megkérdőjelezzik azok célját, legitimitását és értelmét. Jakarta általános álláspontja szerint a terrorizmus kiváltó okai a szegénység, illetve a palesztin–izraeli konfliktus, amelyeket önmagában fegyveres erő alkalmazásával nem lehet felszámolni vagy megoldani. Indonézia a nemzetközi és regionális terrorszervezetek beszívargása és tevékenysége mellett a hazai gyökerű terrorizmussal is szembesül. Előbbi vonatkozásában számos többoldalú szervezet releváns tevékenységében vesz részt, mint például az APEC Terrorizmusellenes Munkacsoport, az Interpol, az ASEAN Regionális Fórum, a Globális Teroellenes Fórum (GCTF), illetve maga kezdeményez multilaterális kooperációt például a Jakartai Bűnüldözési Együttműködési Központ (JCLEC) esetében.²⁴ A hazai terrorizmus tekintetében holisztikus megközelítéssel, illetve hard és soft power eszközök vegyítésével jellemezhetők az indonéz erőfeszítések.²⁵ A dzsihádisták körében folytatott indonéz deradikalizációs és rehabilitációs program például több vonatkozásban mintaeértékűnek számít a terrorizmus elleni háború második frontjának számító Délkelet-Ázsiában.

²¹ LAKSMANA 2018.

²² LAKSMANA 2018.

²³ LAKSMANA, Evan A. (2016): Pragmatic Equidistance: How Indonesia Manages its Great Power Relations. In DENOON, David B. H. ed.: *China, the United States, and the Future of Southeast Asia*. New York, New York University Press. 126.

²⁴ *2016 Country Reports on Terrorism – Indonesia* (é. n.). Forrás: <https://id.usembassy.gov/our-relationship/official-reports/country-reports-terrorism-2016/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

²⁵ SCHULZE, Kirsten E. (2008): Indonesia's Approach to Jihadist Deradicalization. *CTC Sentinel*, Vol. 1, No. 8. 1–2.

Az Egyesült Államok és Indonézia között a következetes és jelentős katonai segítségnyújtás, a rendszeres közös hadgyakorlatok, a fegyverkereskedelem, illetve a funkcionális kooperáció a szakpolitikai multilaterális fórumokon az 1998 utáni biztonsági és védelmi együttműködés alapjai. Azonban együttesen sem elég jelentősek ahhoz, hogy az USA számára kedvezően módosítsák Indonézia – a biztonsági relációkat is behatóról – külpolitikai doktrínáját, vagy döntően meghatározzák az indonéz hadsereg szakmai fejlődését, valamint az ország védelmi kapacitásának bővítését. Részben ezen felismerés vezetett az átfogó partnerségi megállapodás aláírásához, majd a stratégiai partnerség létrehozásához. Az utóbbi megállapodásban a felek deklarálták elkötelezettségüket az olyan területeken való együttműködés elmélyítésével kapcsolatban is, mint a tengerészeti kooperáció, a békefenntartás, a humanitárius segítségnyújtás és katasztrófaelhárítás, a közös védelemkutatás, a transznacionális fenyegetések elleni küzdelem és a katonai professzionalizmus.²⁶

A mód és a mérték, ahogyan és amennyiben a közös stratégiai célok és aggályok felülírják a hagyományos amerikai–indonéz bizalmatlanságot és a nacionalizmusok politikaformáló befolyásának nemzeti hullámvásárait, nem állandó és nem tartós, ám az ezredforduló óta jellemzően a kooperáció felé hatnak. Az évtizedes el nem köteleződésre építő külpolitikája, illetve a belpolitikai konszenzuskényszer a nemzeti stabilitás és kohézió megőrzése érdekében megakadályozza, hogy Indonézia ténylegesen vagy csupán látszólag, de csatlakozzon az amerikai szövetségi rendszerhez. Amennyiben az USA nem tulajdonít a jelenleginél nagyobb tényleges figyelmet Indonéziának saját biztonsági stratégiáján belül, illetve Indonézia nem küzd le a kapcsolatok érdemi fejlesztését ellehetetlenítő érzékenységeit, a kétoldalú biztonsági relációk – a szándéknyilatkozatoktól és nemzetközi biztonsági környezettől függetlenül – előreláthatólag továbbra is korlátozottak és magukon a kétoldalú kapcsolatokon belül is alulpriorizáltak fognak maradni.

Kitörési pontok a szorosabb védelmi együttműködéshez

Ahhoz, hogy a stratégiai partnerségi megállapodásban kijelölt kétoldalú biztonságpolitikai kooperációs területeken érdemi gyakorlati előrelépések történjenek, mindkét ország katonai vezetésének lobbiznia kell a kongresszusi képviselőknél a katonai relációk normalizálása érdekében. Mivel a stratégiai együttműködést a regionális biztonsági dinamikák eltérő értelmezései és értékelései is behatárolják, hasonlóan előremutató lenne a biztonsági stratégiák komplementaritására való törekvés. Indonézia számára ezen aspektusban a regionális amerikai biztonsági törekvések részleges és fenntartásos támogatása mellett egy saját, az Indopacifikus térségre vonatkozó biztonsági elképzelés artikulálása lenne perspektivikus, amelyben pontosan meghatározza azokat a területeket, ahol az Egyesült Államok együttműködésére számít a megvalósításban.

A kétoldalú együttműködést szintén elősegítené, ha Jakarta támogatná Washington aktívabb tengerészeti szerepvállalását a délkelet-ázsiai országok felségvizeik fölötti ellenőrzési képességeik fejlesztését illetően. Ehhez a helyi, szubregionális multilaterális együttműködési mechanizmusokba (például Indonézia, Malajzia és a Fülöp-szigetek közös járőrözései a Sulu-tengeren) való bekapcsolódás ideális platformot kínál, egyúttal pedig

²⁶ *Joint Statement by the United States of America and the Republic of Indonesia* (2015).

a már létező, a szabad hajózhatóságot szavatoló amerikai műveletekkel (FONOP) is komplementer lenne.

Az Egyesült Államoknak és Indonéziának célszerű lenne fokoznia biztonsági együttműködését a terrorizmus elleni erőfeszítések dimenziójában is, kiemelt figyelmet fordítva a külföldről hazatérő harcosok (ISIS) tevékenységei jelentette kihívásokra. Az Egyesült Államok saját gyakorlatai és tapasztalatai iránymutatásként hasznosulhatnak az indonéz kezdeményezések és intézkedések tervezésében, illetve segítségükre lehetnek a végrehajtásban.

Gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok

Általános ismérvek

Indonézia és az Egyesült Államok eltérő gazdasági adottságokkal és lehetőségekkel rendelkeznek, illetve a gazdasági fejlettség eltérő fokain állnak, ami alapvető kihatással van gazdasági és kereskedelmi relációikra.

Indonézia jelenleg feltörekvő, közepes jövedelmű ország, amely az ázsiai pénzügyi válságot követően jelentős gazdasági növekedést és életszínvonal-emelkedést tudott felmutatni, elsősorban jelentős nyersanyagvagyonára támaszkodva. Ha SWOT-analízis keretében elemezzük, akkor az indonéz nemzetgazdaság erősségei közé sorolható a kedvező demográfiai helyzet, azaz a növekvő, fiatal népesség; a bőséges megújuló és nem megújuló természeti erőforrások (kőolaj, földgáz, szén, réz, nikkel, arany, ezüst, ón stb.); az ország viszonylag jó nemzetközi kapcsolatrendszere; a szigorú fiskális politika és a relatíve alacsony államadósság; illetve a bankrendszer relatív ellenálló képessége a globális pénzügyi krízissel szemben. Az indonéz gazdaság gyengeségei közé tartozik azonban a nyersanyag-exportnak való erős kitettség; a bürokrácia és a korrupció; az árfolyam- és áringadozás; az infrastruktúra hiánya a környező országokhoz (Thaiföld, Malajzia, Szingapúr) képest; továbbá a növekvő vagyoni egyenlőtlenségek, amelyek veszélyeztetik a társadalmi kohéziót és a további stabil gazdasági növekedést.²⁷

Az amerikai a világ legnagyobb és az egyik legfejlettebb gazdasága. Főbb erősségei közé tartozik a politikai stabilitás; a diverzifikált gazdaság; a magas egy főre jutó éves bruttó hazai termék; az erős amerikai dollár, amely egyben globális tartalékvaluta; a jelentős olaj- és gázkészletek; a relatíve alacsony egy egységre jutó bérköltség; valamint a statisztikai adatok átláthatósága. Az amerikai gazdaság gyengeségei ugyanakkor a strukturális munkanélküliség; a szakmunkások hiánya; a magas adósságállomány és tartós költségvetési deficit; továbbá a 2008 utáni válságkezelés során óriásira duzzadt jegybankmérték.²⁸

Az indonéz gazdaság strukturális problémái és gyengeségei dacára az amerikai fél (főként a magánszektor) hajlamos azzal azonosítani Indonéziát, ami lehetne. A nyersanyagai

²⁷ Indonesia (2017). *Euler Hermes Economic Research, Country Report*, 2017. 09. 21. Forrás: www.eulerhermes.com/economic-research/blog/EconomicPublications/indonesia-country-report-sep17.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

²⁸ United States (2017). *Euler Hermes Economic Research, Country Report*, 2017. 06. 22. Forrás: www.eulerhermes.com/economic-research/blog/EconomicPublications/us-country-report-jun17.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

és természeti erőforrásai, a fiatal népessége, a bővülő középosztálya és kereslete révén ugyanis az ország számos, világviszonylatban is jelentékeny, ám jórészt még kiaknázatlan üzleti lehetőséget kínál. Ezért a jelentősebb amerikai nemzetközi vállalatok (gyorsétteremláncok, technológiai vállalatok, e-kereskedők, kockázatitőke-társaságok, pénzügyi szolgáltatók stb.) és márkák (Procter & Gamble, Johnson & Johnson, 3M, Energizer, Starbucks, Google stb.) szinte mindegyike törekszik jelenlétére az országban, amit a stratégiai szükség-szerűsége mellett annak presztízsértéke is indokol.²⁹

A kortárs gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok főbb dimenziói és jellemzőik

A kétoldalú gazdasági tevékenységek bővülési üteme az ezredfordulót követően jellemzően meghaladja az egyes nemzetgazdaságaik növekedési rátáját, nominális értéke pedig ingadozások mellett, de összességében növekvő tendenciát mutat. A gazdasági kooperáció éves szinten egyenértékű az indonéz GDP 7–11%-ával, mindazonáltal viszonylagos, csupán korlátozott hatással van a délkelet-ázsiai ország teljes bruttó hazai össztermékének növekedésére. Egy 10%-os növekmény a gazdasági kapcsolatok méretében körülbelül 1%-os bővülést eredményez az indonéz GDP-ben.³⁰ Az amerikai–indonéz gazdasági tevékenységek volumene az amerikai bruttó hazai terméknek milliomod részével egyenértékű, ennél fogva az amerikai nemzetgazdaság szempontjából a gazdasági relációk általánosságban nem kiemelt jelentőségűek.

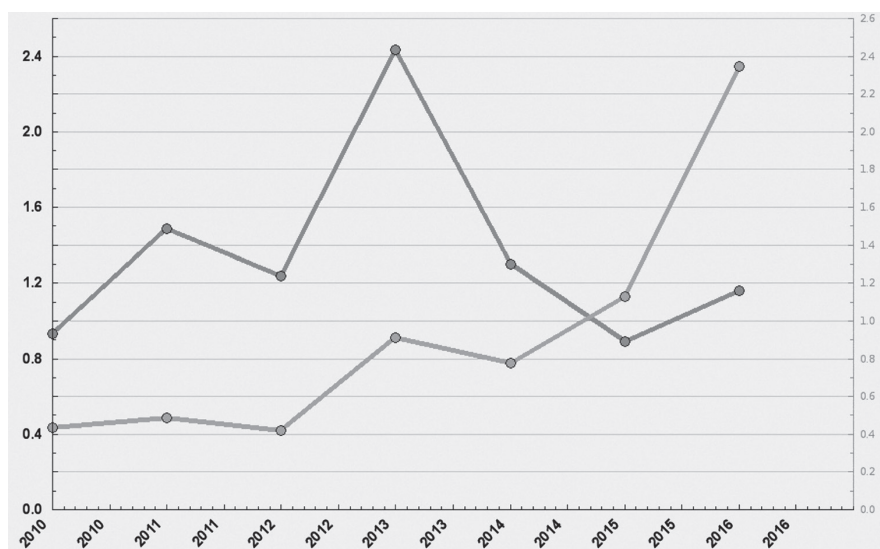
A gazdasági együttműködés fő dimenzióit, a beruházások és a kereskedelem tekintetében a bilaterális (és a multilaterális) együttműködés alapját és keretét az 1996-ban megkötött kereskedelmi és beruházási egyezmény (TIFA) biztosítja.³¹ A megállapodás révén a felek adott témáknak kiemelt figyelmet szentelhetnek a rendszeres tárgyalásaikon, ugyanakkor az egyezmény szövegezése nem részletekbe menő. Ezért egy új, egyértelmű megfogalmazás és konkrétabb tartalmú, valamint kedvezőbb kommunikációs környezetet teremtő kétoldalú egyezményre lenne szükség a világ legnagyobb és Délkelet-Ázsia legnagyobb gazdaságai közötti koordináció eredményesebb és előremutató szabályozásához.

Az amerikai vállalkozások és befektetők növekvő érdeklődése és intenzívebb jelenléte – különösen 2010 óta – tetten érhető az Indonéziába irányuló működőtőke-áramlásokon is (1. ábra, 2. és 3. táblázat).

²⁹ SANTOSA, Bima Priya (2015): *Taking Stock. US-Indonesia Investment 2015*. Paramadina Public Policy Institute. 7. Forrás: www.uschamber.com/sites/default/files/documents/files/23749_final_pdf.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

³⁰ MILNE, Peter (2016): *Vital & Growing: Adding Up the US-Indonesia Economic Relationship*. 8–9. Forrás: www.uschamber.com/sites/default/files/documents/files/vital_and_growing_-_adding_up_the_us-indonesia_economic_relationship.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 27.)

³¹ *Memorandum of Understanding Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Indonesia Concerning the Establishment of the Council on Trade and Investment* (é. n.). Forrás: https://ustr.gov/sites/default/files/uploads/agreements/tifa/asset_upload_file10_10199.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 21.)

1. ábra

A beáramló amerikai működő tőke (FDI) értéke és a finanszírozott projektek száma Indonéziában (2010–2016)

Forrás: Berapa Nilai Investasi Amerika ke Indonesia? (2017)

1. táblázat

Indonéz működőtőke-áramlás az Egyesült Államokba, millió dollár (2010–2016)

Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
A kumulatív FDI pillanatfelvétele az év végén	389	342	262	400	438	503	526
Beérkező FDI az adott évben	-134	125	-117	1 170	339	173	36

Forrás: Foreign Direct Investment (FDI): Indonesia (2015, 2017)

Az Egyesült Államokba irányuló indonéz befektetések többsége a fogyasztási cikkek, a papír, nyomtatás és csomagolás, az élelmiszerek, a dohánytermékek, a műanyagok, illetve a gumi szektoraiba áramlik.³² Munkahelyteremtő képességük korlátozott.

³² Foreign Direct Investment (FDI): Indonesia (2017). Forrás: www.selectusa.gov/servlet/servlet.FileDownload?file=015t0000000LKMa (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

2. táblázat

Amerikai működőtőke-áramlás Indonéziába, millió dollár (2010–2016)

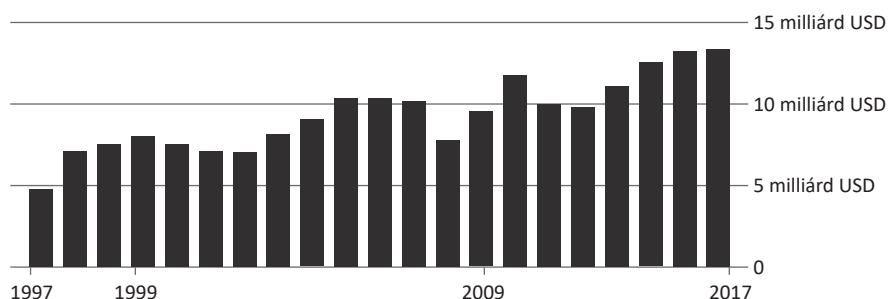
Év	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
A kumulatív FDI pillanatfelvétele az év végén	10 158	12 046	11 441	12 117	13 580	13 352	14 563
Beérkező FDI az adott évben	315	1 926	2 301	440	2 062	137	1 005

Forrás: Foreign Direct Investment (FDI): Indonesia (2015, 2017)

Az Indonéziába irányuló amerikai működő tőke és befektetések jellemző célszektorai a nyersanyag-kitermelő iparágak (kőolaj- és földgázbányászat), a feldolgozóipar, illetve kisebb mértékben a közlekedés, az energetika és a turizmus. Az amerikai tőke főleg a legnépesebb Jáván, a turisztikailag jelentős Balin, továbbá a nyersanyagokban gazdag Kelet-Indonéziában koncentrálódik, de a tőke volumenére és szektorális megoszlására a helyi beruházási környezet mellett az indonéz protekcionista intézkedések – például a negatív befektetési lista – is hatással vannak.³³

Tehát az amerikai tőke az elmúlt két évtizedben elsősorban a nyersanyag-kitermelő indonéz iparágakba áramlott, ahol az 1998 után újonnan belépő amerikai vállalatoknak lehetősége van az országban már évtizedek óta jelen lévő, több 1000 helyi lakost foglalkoztató, komoly állami adóbevételeket generáló amerikai energetikai és bányászati cégekkel (például Freeport McMoRan, ExxonMobil) is kooperálni, illetve konkurálni. Mindazonáltal szintén beruházási tendenciának tekinthető az indonéz feldolgozóipar egyre nagyobb a részesedése az amerikai beruházások szektorális megoszlásában.

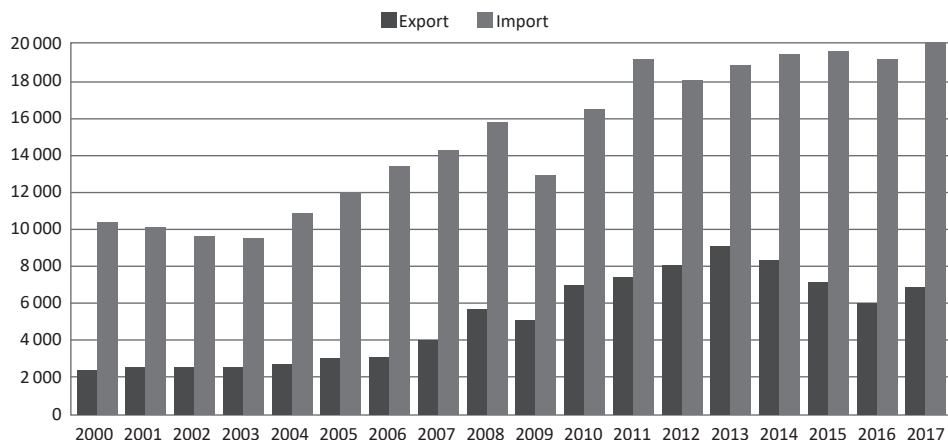
A beruházások volumenével és összértékével ellentétben a kétoldalú kereskedelem tekintetében jellemzően Indonézia rendelkezik többlettel (2. ábra), ami az elmúlt másfél évben – a vitatható gazdasági kihatásai ellenére – a kétoldalú kereskedelmi relációk egyik központi kérdésévé – amerikai megközelítésben: problémájává – vált.

2. ábra

*Az Egyesült Államok kereskedelmi deficitje Indonéziával szemben (1997–2017)**Forrás: Trade in Goods with Indonesia, 2018 (é. n.)*

³³ *Partners in Prosperity: U.S. Investment in Indonesia* (2013). 1–5. Forrás: www.aiccosa.org/IndonesiaInvestmentSurvey.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 26.)

3. ábra

Az Egyesült Államok és Indonézia áruforgalma, millió dollár értékben (2000–2017)

Forrás: Top 5 US-Indonesia Exports and Imports (é. n.)

A legutóbbi, statisztikailag egészében felmért évben, 2017-ben Indonézia az Egyesült Államok számára a 25. legnagyobb, míg az USA a délkelet-ázsiai ország számára a 2. legnagyobb kereskedelmi partner volt. Indonézia mintegy 20 milliárd dollár értékben exportált árut és szolgáltatásokat az Egyesült Államokba, és körülbelül 7 milliárd dollár értékben importált termékeket és szolgáltatásokat onnan (3. ábra).³⁴

Az Egyesült Államok fő importcikkei a ruházat és a kiegészítők, az élelmiszer- és rokon termékek (szójabab, pálmaolaj stb.), a bőr és kapcsolódó termékek, az elektronikai cikkek, illetve a halászati termékek. Indonézia fő importcikkei az Egyesült Államokból a mezőgazdasági termékek, az élelmiszer- és rokon termékek, takarmány, pamut, vegyi anyagok, szállítóeszközök, IT-eszközök, illetve a nem elektronikai gépek.³⁵ Washington átlagosan 3%-os vámot vet ki az indonéz importra, ami körülbelül fele az amerikai importra kivetett indonéz vámtarifának.³⁶

A kétoldalú áruforgalom abban a tekintetben komplementer, hogy az importált és exportált áruk többségét a másik országban nem állítják elő tömegesen. A kereskedelem növekedése az ezredforduló óta azonban sem ütemében, sem értékében nem tekinthető kimagaslónak (3. táblázat). Egy új bilaterális egyezmény vagy egy szabadkereskedelmi megállapodás hiányában pedig nem valószínű a trend módosulása.

³⁴ *Trade in Goods with Indonesia, 2018* (é. n.).

³⁵ *Top 5 US-Indonesia Exports and Imports* (é. n.).

³⁶ SALNA, Karlis (2018): U.S. Says Indonesia Is Foregoing Billions of Dollars in Investment. *Bloomberg*, 2018. 02. 19. Forrás: www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-19/u-s-says-indonesia-foregoing-billions-of-dollars-in-investment (A letöltés ideje: 2018. 05. 19.)

3. táblázat

Az Egyesült Államok és Indonézia áruforgalma (2000–2017)

Év	Export (millió USD)	Import (millió USD)	Export növekmény (%)	Import növekmény (%)
2000	2401,7	10 366,9	n. a.	n. a.
2001	2520,5	10 103,5	0,05	–0,03
2002	2555,8	9 643,4	0,01	–0,05
2003	2516,4	9 515,1	–0,02	–0,01
2004	2671,4	10 810,5	0,06	0,14
2005	3053,9	12 014,3	0,14	0,11
2006	3078,5	13 424,7	0,01	0,12
2007	3969,7	14 301,3	0,29	0,07
2008	5644,5	15 799,1	0,42	0,10
2009	5107,0	12 938,6	–0,10	–0,18
2010	6947,9	16 478,3	0,36	0,27
2011	7421,4	19 110,9	0,07	0,16
2012	7998,0	18 002,2	0,08	–0,06
2013	9106,5	18 871,6	0,14	0,05
2014	8281,0	19 389,8	–0,9	0,03
2015	7117,7	19 600,2	–0,14	0,01
2016	6023,7	19 194,4	–0,15	–0,02
2017	6868,0	20 208,9	0,14	0,05

Forrás: a U.S. Census Bureau adatai alapján a szerző szerkesztése

A kétoldalú gazdasági relációknak közvetett részét képezi az Egyesült Államok által Indonéziának nyújtott fejlesztési támogatás is, mivel az részben az átlátható és kiszámítható jogi és üzleti szabályozási környezet előmozdítására irányuló törekvéseket támogat a bizonytalanság és az üzleti tevékenység rejtett költségeinek csökkentése, valamint a kereskedelem, a befektetések és a munkahelyteremtés előmozdítása céljával. Az amerikai fejlesztési támogatás az amerikai Nemzetközi Fejlesztési Ügynökségen (USAID), illetve a Millennium Challenge Corporation és a Békehadtest szervezetein keresztül érkezik az országba.

Az USAID több mint 60 éve tevékenykedik az országban, 2001 és 2017 között évente átlagosan mintegy 168–230 millió dolláros költségvetésből folytatott fejlesztési programokat az egészségügy, a környezet, az oktatás és a kormányzás területein.³⁷ A Millennium Challenge Corporation 2013-ban kezdte meg működését 600 millió dollár allokálásával a megújuló energiaforrások, az anyák és gyermekek egészségének megteremtésére irányuló beruházásai és az indonéz közbeszerzési rendszer korszerűsítésére irányuló erőfeszítései között. A Békehadtest a működési problémákkal küzdő, illetve vidéki iskolákban és közösségekben dolgozik azzal a céllal, hogy segítse Indonéziát az oktatási és fejlesztési céljainak elérésében a személyes kapcsolattartás, a kulturális csere és a technikai képességek átadása révén, alulról szerveződő módon.³⁸

³⁷ *U.S. Foreign Aid by Country – Indonesia* (é. n.). Forrás: <https://explorer.usaid.gov/cd/IDN> (A letöltés ideje: 2018. 05. 27.)

³⁸ *U.S. Relations With Indonesia* (2017). U.S. Department of State, 2017. 01. 17. Forrás: www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2748.htm (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

Kitörési pontok a szorosabb gazdasági együttműködéshez

Figyelembe véve a Trump- és a Widodo-kormányzatok gazdaságpolitikai gyakorlatait és a gazdasági nacionalizmus térhódítását, illetve a Trump-adminisztráció hivatalba lépése óta jellemző kritikus hangvételű, protekcionista nyelvezetű retorikát a kereskedelmi kapcsolatok terén, a következő években a kétoldalú gazdasági relációk jelenlegi szinten tartása önmagában is érdemi célnak tekinthető. Az Indonéziába áramló amerikai befektetések tekintetében a növekvő tendencia fennmaradása várható, ám a kereskedelemben – annak kölcsönösen előnyös, pozitív szerepe ellenére – visszaesés is bekövetkezhet.

Jóllehet a gazdasági kapcsolatok szinten tartása mellett a további fejlesztésekre is mutatkozik politikai szándék, illetve kapacitás. Bővülésüket többek között az indonéz közvélemény külföldi befektetésekkel szembeni gyanakvásának mérséklődése is elősegítené, amit az amerikai nyilvános diplomácia mellett az amerikai befektetések Indonézia számára is hasznos hajtó aspektusairól felvilágosítást nyújtó állami kezdeményezésekkel, nyilatkozatokkal, programokkal is elő lehetne mozdítani.

Annak érdekében, hogy a gazdasági relációk kölcsönös előnyeit kézzelfoghatóbbá tegye, és az amerikai és indonéz vállalkozások közötti együttműködés személyi dimenzióját erősítse, Washington és Jakarta szorosabb együttműködésére lenne szükség az indonéz vállalatok amerikai terjeszkedésének előmozdításában, ami a *Make America Great Again* amerikai kormányzati jelszóval is összeegyeztethető. Amennyiben pedig az amerikai tőke a jelenleginél nagyobb mértékben járulna hozzá az indonéz gyártókapacitások bővüléséhez és a magasabb hozzáadott értékű termékek és szolgáltatások előállítási képességének növekedéséhez, mindkét ország profitálna az indonéz gazdaság és külkereskedelem diverzifikálásából, illetve az amerikai kereskedelmi deficit is csökkenhetne.

A befektetési környezet tekintetében a relációk előmozdításához elsősorban az indonéz bürokrácia csökkentésére és a beruházási szabályozások liberalizálására lenne szükség. A logisztikai szektor különösen fontos terület, ahol kölcsönösen előnyös amerikai–indonéz együttműködés lenne kialakítható.

Összegzés és kilátások

Az Amerikai Egyesült Államok és az Indonéz Köztársaság kétoldalú államközi kapcsolatai közel 7 évtizedes múltat tekintenek vissza, amelyet változó intenzitású, változó tartalmú közös érdekek és ellentmondásos politikák diktálta dinamika jellemez. Az elmúlt két évtizedben egyre szorosabbá váló amerikai–indonéz bilaterális kapcsolatok stratégiai megfontolásokon alapszanak, ezért mindkét fél törekszik a mélyebb és szélesebb körű együttműködésre egymással, és ennek szándékát a relációk intézményesülése is jelzi, például a stratégiai partnerség formájában (2015).³⁹

A stratégiai partnerség megnevezés azonban elfedi a tényt, hogy a kortárs amerikai–indonéz relációk messze elmaradnak az országok adottságaiból, képességeiből

³⁹ PARAMESWARAN, Prashanth (2017): Trump's Indonesia Challenge Begins With Pence Visit. *The Diplomat*, 2017. 04. 15. Forrás: <http://thediplomat.com/2017/04/trumps-indonesia-challenge-begins-with-pence-visit/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 15.)

és lehetőségeiből adódó potenciáloktól. Történelmi perspektívába helyezve: az indonéz vezetők az Egyesült Államokat hasznos gazdasági és biztonsági partnernek, illetve a regionális stabilitás fő támaszának tartják. Washington Indonéziát elsősorban ideológiai partnernek (a Soeharto-érában antikommunizmus, 1998 után demokráciapromóció), potenciális stratégiai szövetségesnek és növekvő jelentőségű gazdasági szereplőnek tekinti. A valóban stratégiai partnerséghez szükséges kétoldalú és többoldalú regionális és globális kooperációjuk szintje és köre azonban erősen korlátozott, a strukturális különbségeik pedig akadályozzák a politikai konvergencia mértékét egyes kérdésekben. A relációkban proaktívabb és dominánsabb Egyesült Államok prioritásaival Indonézia részben az el nem köteleződéshez való ragaszkodása miatt nem teljesen kompatibilis, és ugyanezen okból ki-folyólag nem is törekszik elkötelezetten azzá válni.

Az államközi kapcsolataik stratégiai szintre történő „előléptetésével” a relációk szintje mellett az elvárások is növekedtek. Ezért a következő évek fő feladata mindkét fél részéről az, hogy a lehetőségeket a lehető legteljesebben kihasználják, illetve saját maguk és egymás elvárásainak is megfeleljenek. Az Egyesült Államok és Indonézia prezidenciális kormányzati rendszerében a mindenkori elnökök a külpolitika tekintetében relatíve jelentős mértékben hagyatkozhatnak egyéni belátásukra, a stratégiát és a tisztviselőket illetően is. Ennélfogva a kétoldalú kapcsolatokat adott esetben potenciálisan kevésbé körülményes előmozdítani a politikai akaratok és a materiális kapacitások rendelkezésre állása esetén. A demokratikus politikai rendszereiken keresztül ugyanakkor potenciálisan érvényesül a különböző érdekcsoportok és a közvélemény álláspontja is. E tekintetben kedvezőtlen tényező a relációk fejlődési irányára és ütemére nézve az antiamerikanizmus politikai mozgósító ereje Indonéziában, illetve az erősen korlátozott amerikai érdeklődés és informáltság a délkelet-ázsiai országot illetően.

A stratégiai partnerség realizálódását a jelenlegi tágabb politikai és gazdasági tendenciák is hátráltatják. Miközben Trump elnök és tanácsadói szemében a radikális iszlám (differenciálás nélkül) egyrésztől egzisztenciális, másrésztől civilizációs veszélyt jelent az Egyesült Államok számára, az indonéz nemzeti politika jelenleg az explicit iszlamizmus periodikus felívelésének fázisában van. Ezen két tényező összefüggései pedig jelentős hatással lehetnek az amerikai–indonéz kapcsolatokra a közeljövőben.⁴⁰ Emellett Trump és Widodo elnökök kormányzására is jellemző az értékalapú külpolitika mellőzése, ami rövid távon valószínűtlenné teszi a regionális demokráciapromóció – mint lényeges politikai együttműködési terület – kialakulását.

Az Egyesült Államok Indonézia jelenleg egyik fő exportpiaca, ám az import és a beruházások tekintetében nem kiemelt partnerei egymásnak. A gazdasági nacionalizmus jelentős társadalmi támogatottság mellett való érvényesítése mindkét országban elejét veheti a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok számottevő fejlődésének. A politikai és gazdasági dimenzió prioritizálása helyett ezért elsősorban a biztonsági és védelmi kooperáció fejlesztésére kellene az amerikai és indonéz döntéshozóknak összpontosítaniuk a közeljövőben, mivel e területen növekvő érdekközösség áll fent a felek között. A radikális iszlám délkelet-ázsiai terjedése és az Iszlám Állam esetleges térségbeli aktivizálódása, a Dél-kínai-tenger militarizálódása, illetve a nem hagyományos tengeri biztonsági tényezők Indonézia számára

⁴⁰ PEPINSKY, Tom (2017): *U.S.-Indonesian Relations at a Crossroads*. Forrás: <https://tompepinsky.com/2017/01-16/u-s-indonesian-relations-at-a-crossroads/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)

egyedül kihívást jelentő kezelése olyan szférái a kooperációnak, ahol Jakarta és Washington a már meglévő kapcsolatokra alapozva célozhatja meg a valóban stratégiai partnerség megvalósítását. A szorosabb kétoldalú biztonsági együttműködés pedig a stratégiai partnerség többi dimenziójának is lendületet adhat.

A kétoldalú államközi relációk elmúlt évtizedei alapján általánosságban az első számú kihívás az ezen szakpolitikai dimenziók amerikai és indonéz formálói számára az, hogy olyan módon kezeljék a különbségeiket és nézeteltéréseiket, amelyben a közös érdekeik a leginkább érvényesíthetők. Indonézia stratégiai fontosságának, az ország demokratizálódásának és az ASEAN relevanciájának nagyobb és nyíltabb elismerése az amerikai vezetés és közvélemény részéről, illetve az indonéz el nem köteleződés fókuszú stratégiai gondolkodás módosulása minden bizonnyal megkönnyítené az indonéz–amerikai kapcsolatok megerősítését. Ahhoz pedig, hogy a bilaterális érdekekhez közvetlenül nem kötődő események és ügyek ne befolyásolják eseti jelleggel és tegyék ingadozóvá a kapcsolatok dinamikáját, szükséges lenne mindkét országban egy, az aktuális kormányzatoktól relatíve független, erős és fenntartható választói csoport kialakítása, amely az intézményesülés szintjétől függetlenül is stabilizálhatná a partnerséget.

Felhasznált irodalom

- 2006 Poll: *Humanitarian Relief Sustains Change in Muslim Public Opinion* (é. n.). Forrás: www.terrorfreetomorrow.org/articlenav.php?id=82 (A letöltés ideje: 2018. 05. 27.)
- 2016 Country Reports on Terrorism – Indonesia (é. n.). Forrás: <https://id.usembassy.gov/our-relationships/official-reports/country-reports-terrorism-2016/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- 22 U.S. Code § 2378d. *Limitation on assistance to security forces* (é. n.). Forrás: www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2378d (A letöltés ideje: 2018. 05. 25.)
- 6th East Asia Summit Bali, Indonesia, 19 November 2011 (2011). Forrás: <http://asean.org/archive/asean-summit/6th-east-asia-summit-bali-indonesia-19-november-2011/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 23.)
- About Amcham (2012). Forrás: www.amcham.or.id/about-amcham (A letöltés ideje: 2018. 05. 28.)
- ANWAR, Dewi Fortuna et al. eds. (2005): *Violent Internal Conflicts in Asia Pacific. Histories, Political Economics and Policies*. Jakarta, Yayasan Obor Indonesia.
- Bali Death Toll Set at 202 (2003). *BBC News*, 2003. 02. 19. Forrás: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2778923.stm> (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- Berapa Nilai Investasi Amerika ke Indonesia? (2017). Forrás: <https://databoks.katadata.co.id/data-publish/2017/04/21/berapa-nilai-investasi-amerika-ke-indonesia> (A letöltés ideje: 2018. 05. 29.)
- Bilateral Relations. *Brief History* (é. n.). Forrás: www.embassyofindonesia.org/index.php/bilateral-relations/ (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- CONBOY, Kenneth – MORRISON, James (1999): *Feet to the Fire. CIA Covert Operations in Indonesia, 1957–1958*. Annapolis, Naval Institute Press.
- Foreign Direct Investment (FDI): Indonesia (2015). Forrás: <https://search.usa.gov/search?utf8=%E2%9C%93&affiliate=selectusa&commit=Search&query=indonesia> (A letöltés ideje: 2018. 05. 23.)
- Foreign Direct Investment (FDI): Indonesia (2017). Forrás: www.selectusa.gov/servlet/servlet.FileDownload?file=015t0000000LKMa (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)

- Foreign Military Financing* (é. n.). Forrás: www.securityassistance.org/content/foreign%20military%20financing?year=2006 (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- HANCOCK, David Billy (1973): *The United States and Indonesia Independence: the Role of American Public Opinion*. Forrás: <https://ttu-ir.tdl.org/bitstream/handle/2346/8683/31295015507303.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- HARDING, Brian – NATALEGAWA, Andreyka (2018): Enhancing the U.S.-Indonesia Strategic Partnership. *CSIS Briefs*, 2018. 07. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/180712_Harding_EnhancingUSIndonesia_.pdf?b_J922UaZ2YeIb_w3erH1e4-VyUR1t_G1 (A letöltés ideje: 2018. 05. 30.)
- HEYLIGER, Rebecca (2015): Indonesia as an Emerging Power. In *Public Diplomacy in Indonesia. Reflections for Progress*. 5–9. Forrás: <https://flipflashpages.uniflip.com/2/100921/351336/pub/document.pdf> (A letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- Indonesia (2017). *Euler Hermes Economic Research, Country Report*, 2017. 09. 21. Forrás: www.eulerhermes.com/economic-research/blog/EconomicPublications/indonesia-country-report-sep17.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- Indonesia, US hold joint military training exercise in N.Sulawesi (2016). *The Jakarta Post*, 2016. 11. 01. Forrás: www.thejakartapost.com/news/2016/11/01/indonesia-us-hold-joint-military-training-exercise-in-n-sulawesi.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- JAYASURIYA, Kanishka – ROSSER, Andrew (1999): Economic Orthodoxy and the East Asian Crisis. *Asia Research Center, Working Paper*, No. 94. Forrás: www.murdoch.edu.au/Research-capabilities/Asia-Research-Centre/_document/working-papers/wp94.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 31.)
- Joint Statement by the United States of America and the Republic of Indonesia* (2015). Forrás: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/10/26/joint-statement-united-states-america-and-republic-indonesia> (A letöltés ideje: 2018. 05. 29.)
- KURLANTZICK, Joshua (2016): Reforming the U.S. International Military Education and Training Program. *Council on Foreign Relations*, 2016. 06. 08. Forrás: www.cfr.org/report/reforming-us-international-military-education-and-training-program (A letöltés ideje: 2018. 05. 19.)
- LAKSMANA, Evan A. (2016): Pragmatic Equidistance: How Indonesia Manages its Great Power Relations. In DENOON, David B. H. ed.: *China, the United States, and the Future of Southeast Asia*. New York, New York University Press. 113–135.
- LAKSMANA, Evan A. (2018): Are military assistance programs important for US–Indonesia ties? *EastAsiaForum*, 2018. 04. 18. Forrás: www.eastasiaforum.org/2018/04/18/are-military-assistance-programs-important-for-us-indonesia-ties/ (A letöltés ideje: 2018. 05. 25.)
- LANDLER, Mark (2009): Clinton Praises Indonesian Democracy. *The New York Times*, 2009. 02. 18. Forrás: www.nytimes.com/2009/02/19/washington/19diplo.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 26.)
- LOHMAN, Walter (2010): *U.S.-Indonesia Relations: Build for Endurance, Not Speed*. The Heritage Foundation, 2010. 03. 04. Forrás: www.heritage.org/asia/report/us-indonesia-relations-build-endurance-not-speed (A letöltés ideje: 2018. 05. 28.)
- MCDONALD, Hamish (1980): *Suharto's Indonesia*. Blackburn, Fontana Press.
- Memorandum of Understanding Between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Indonesia Concerning the Establishment of the Council on Trade and Investment* (é. n.). Forrás: https://ustr.gov/sites/default/files/uploads/agreements/tifa/asset_upload_file10_10199.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 21.)

- MILNE, Peter (2016): *Vital & Growing: Adding Up the US–Indonesia Economic Relationship*. Forrás: www.uschamber.com/sites/default/files/documents/files/vital_and_growing_-_adding_up_the_us-indonesia_economic_relationship.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 27.)
- MUHBAT, Shafiah F. (2016): Indonesia-U.S. Security Collaboration: Still Under the Radar? *Asian Politics & Policy*, Vol. 8, No. 1. 137–154. DOI: <https://doi.org/10.1111/aspp.12235>
- MURPHY, Ann Marie (2010): US Rapprochement with Indonesia: From Problem State to Partner. *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 32, No. 3. 362–387. DOI: <https://doi.org/10.1355/cs32-3c>
- Nonproliferation, Anti-terrorism, Demining, and Related Programs* (2006). Forrás: www.state.gov/documents/organization/42245.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- PARAMESWARAN, Prashanth (2017): Trump’s Indonesia Challenge Begins With Pence Visit. *The Diplomat*, 2017. 04. 15. Forrás: <http://thediplomat.com/2017/04/trumps-indonesia-challenge-begins-with-pence-visit/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 15.)
- Part 8: Responsibility and Accountability* (2006). Forrás: http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB176/CAVR_responsibility.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- Partners in Prosperity: U.S. Investment in Indonesia* (2013). Forrás: www.aiccosa.org/IndonesiaInvestmentSurvey.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 26.)
- Pence Brings Home \$10 Billion of Indonesia-US Business Deals (2017). *Indonesia-Investments*, 2017. 04. 21. Forrás: www.indonesia-investments.com/news/todays-headlines/pence-brings-home-10-billion-of-indonesia-us-business-deals/item7760 (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- PEPINSKY, Tom (2017): *U.S.-Indonesian Relations at a Crossroads*. Forrás: <https://tompepinsky.com/2017/01/16/u-s-indonesian-relations-at-a-crossroads/> (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- Report for Selected Country Groups and Subjects* (2017). Forrás: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?pr.x=74&pr.y=11&sy=2017&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=998&s=PPPGDP&grp=1&a=1 (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- SALNA, Karlis (2018): U.S. Says Indonesia Is Foregoing Billions of Dollars in Investment. *Bloomberg*, 2018. 02. 19. Forrás: www.bloomberg.com/news/articles/2018-02-19/u-s-says-indonesia-foregoing-billions-of-dollars-in-investment (A letöltés ideje: 2018. 05. 19.)
- SANTOSA, Bima Priya (2015): *Taking Stock. US-Indonesia Investment 2015*. Paramadina Public Policy Institute. Forrás: www.uschamber.com/sites/default/files/documents/files/23749_final_pdf.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 24.)
- SCHULZE, Kirsten E. (2008): Indonesia’s Approach to Jihadist Deradicalization. *CTC Sentinel*, Vol. 1, No. 8. 1–2.
- Secretary-General Informs Security Council People of East Timor Rejected Special Autonomy Proposed by Indonesia (é. n.). Press Release, SC/6721, 1999. 09. 03. Forrás: www.un.org/press/en/1999/19990903.sc6721.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 30.)
- SIMON, Sheldon W. (2017): *U.S. – Southeast Asia Relations: Mixed Reactions in Southeast Asia to the U.S. War on Terrorism*. Political Science Department, Arizona State University. Forrás: http://cc.csis.org/wp-content/uploads/2017/06/0104qus_seasia.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 28.)
- The 2009 U.S.-Indonesia Comprehensive Partnership: Engaging the Non-Government Sector* (2010). Forrás: www.usindo.org/assets/up/2010/08/USINDO-Bilateral-Conference-Report-Final1.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 17.)
- Thousands of Indonesians Again Protest Trump’s Jerusalem Move (2017). *Reuters*, 2017. 12. 10. Forrás: www.reuters.com/article/us-usa-trump-israel-indonesia/thousands-of-indonesians-again-protest-trumps-jerusalem-move-idUSKBN1E405Y (A letöltés ideje: 2018. 05. 31.)

- Top 5 US-Indonesia Exports and Imports* (é. n.). Forrás: <https://aiccusa.org/home/country-data/top-5-us-indonesia-exports-and-imports> (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- Trade in Goods with Indonesia, 2018* (é. n.). Forrás: www.census.gov/foreign-trade/balance/c5600.html (A letöltés ideje: 2018. 05. 29.)
- U.S. Alliances and Emerging Partnerships in Southeast Asia – Out of the Shadows* (2009). CSIS Southeast Asia Initiative Report. Forrás: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/090710_southeast_asia_alliances_partnerships.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 28.)
- U.S. Foreign Aid by Country – Indonesia* (é. n.). Forrás: <https://explorer.usaid.gov/cd/IDN> (A letöltés ideje: 2018. 05. 27.)
- U.S. Policy toward East Timor (1997). *ETAN*, 1997. 12. 11. Forrás: <http://etan.org/timor/uspolicy.htm> (A letöltés ideje: 2018. 05. 11.)
- U.S. Relations With Indonesia* (2017). U.S. Department of State, 2017. 01. 17. Forrás: www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2748.htm (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- United States (2017). *Euler Hermes Economic Research, Country Report*, 2017. 06. 22. Forrás: www.eulerhermes.com/economic-research/blog/EconomicPublications/us-country-report-jun17.pdf (A letöltés ideje: 2018. 05. 22.)
- United States-Indonesia Comprehensive Partnership* (2013). Forrás: <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/10/215196.htm> (A letöltés ideje: 2018. 05. 25.)
- US-Indonesia Export/Import Statistics* (2018). Forrás: <https://aiccusa.org/home/country-data/us-indonesia-exportimport-statistics> (A letöltés ideje: 2018. 05. 20.)
- WEINER, Tim (2007): *Legacy of Ashes. The History of the CIA*. New York, Anchor.
- WILSON, Scott (2010): Obama praises Indonesia's 'spirit of tolerance' as a model. *Washington Post*, 2010. 11. 10. Forrás: www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/11/09/AR2010110906579.html?noredirect=on (A letöltés ideje: 2018. 05. 17.)